

6. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy [Elektronnyy resurs] // Verkhovna Rada Ukrainy. – 2001. – Rezhym dostupu do resursu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran1447#n1447>.

7. Mizhnarodnyy dosvid: administruvannya podatkov v Yevropi ta v Ukraini [Elektronnyy resurs] // Derzhavna Fiskal'na Sluzhba Ukrainy. – 2012. – Rezhym dostupu do resursu: http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizat-siya-dps-ukraini/povidomlenia_/2012_povidomlenia-modernizat-sia/print-59283.html.

8. Mishchuk O. V. Vykorystannya zarubizhnoho dosvidu administruvannya podatkov v ekonomitsi Ukrainy yak zaporuka pidvyshchennya innovatsiynoyi aktyvnosti yiyi sub"yektiv / O. V. Mishchuk. // Ekonomichnyy prostir. – 2015. – #103. – S. 129–138.

9. Artyux O. V. Vzayemodiya faxivciv kontrol'noyi sfery` v umovax insty`tucionalizaciyi podatkovogo audy`tu: retrospekty`vny`j analiz vy`mog / O. V. Artyux, O. V. Byelins`ka // Ekonomichny`j visny`k Zaporiz`koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi. – 2017. – Vy`p.2 (08). – Ch.2. – S. 104-108.

*Рецензент: Волохова І.С. д.е.н., доцент, зав. каф. фінансів
Одеського національного економічного університету*

15.05.2018

УДК 33.339

JEL Classification: N 224

Шановалов Сергій, Величко Діана

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ВРЕХІТ: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЄС ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У цій статті розглядаються можливі економічні втрати та здобутки для Британії та ЄС після виходу першої з ЄС; оцінено їх масштаб, можливі зміни в майбутній економічній політиці та в балансі сил в інститутах ЄС після виходу Сполученого Королівства, а також можливі варіанти майбутньої співпраці цих двох сторін. Проаналізовано причини виходу Великобританії з ЄС, короткострокові економічні втрати ЄС та Великобританії, які

спричинені економічним шоком та зростанням невизначеності. Визначено наслідки для майбутньої економічної політики ЄС. Виокремлено два найімовірніші сценарії виходу Великобританії з ЄС – «жорсткий» та «м'який» Brexit, - та оцінено їх вплив на майбутнє відносин Великобританії з ЄС, а також проаналізовано відповідні довгострокові економічні наслідки.

Ключові слова: Європейський Союз, Великобританія, Brexit, Імміграція, Спільний ринок, Євразона.

Шаповалов Сергей, Величко Диана

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ BREXIT: ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ ЕС И ВЕЛИКОБРИТАНИИ

В этой статье рассматриваются возможные экономические потери и достижения для Британии и ЕС после выхода первой из ЕС; оценен их масштаб, возможные изменения в будущей экономической политике и балансе сил в институтах ЕС после выхода Соединенного Королевства, а также возможные варианты будущего сотрудничества двух сторон. Проанализированы причины выхода Великобритании из ЕС, краткосрочные экономические потери ЕС и Великобритании, вызванные экономическим шоком и ростом неопределенности. Определены последствия для экономической политики ЕС. Выделены два наиболее вероятные сценарии выхода Великобритании из ЕС - «жесткий» и «мягкий» Brexit, - и проведена оценка их влияние на будущее отношений Великобритании и ЕС и соответствующие долгосрочные экономические последствия.

Ключевые слова: Европейский Союз, Великобритания, Brexit, Иммиграция, Общий рынок, Евразона.

Shapovalov Serhii, Velychko Diana

THE ECONOMIC COMPONENT OF BREXIT: CONSEQUENCES FOR THE EU AND GREAT BRITAIN

This article examines the possible economic losses and achievements for Britain and the EU after the exit of the first mentioned

from the EU; analysed their scope, possible changes in future economic policy and balance of power in the EU institutions after the United Kingdom leaves, and possibilities for future cooperation between the two sides. The reasons for the withdrawal of the UK from the EU, the short-term economic losses of the EU and Britain, caused by the economic shock and growing uncertainty, were clarified. The consequences for the EU's economic policy, such as a change in the balance of power in the EU institutions affecting the content of economic policy were identified. Two of the most likely scenarios for the UK's withdrawal from the EU - the "hard" and "soft" Brexit and their impact on the future of the UK-EU relationship and the corresponding long-term economic consequences were also highlighted.

Key words: European Union, Great Britain, Brexit, Immigration, Common Market, Eurozone.

Постановка проблеми. Євроскептичні погляди завжди були поширеними в Сполученому Королівстві. Великобританія не стояла у витоків європейської інтеграції та ще з повоєнного часу виявляла небажання підпорядковуватися наднаціональним європейським інститутам. Навіть після вступу до ЄС, Лондон так і не підписав Шенгенський договір і не відмовився від власної валюти на користь євро, прагнучи зберегти якомога більше суверенітету у своїх руках. Більш того, традиційно більшою підтримкою також з повоєнних часів користувалися ідеї трансатлантичного партнерства та співпраці з країнами Британської Співдружності.

Brexit як безпрецедентне явище спричинює і короткострокові, і довгострокові наслідки не лише для Сполученого Королівства, Європейського Союзу, але і для світу в цілому. Експерти, спираючись на факти і нинішнє становище Великобританії, дають оцінки та прогнози тому, як будуть розвиватися економічні та політичні відносини двох потужних світових гравців. Однак це питання є неоднозначним, адже можливі наслідки важко обрахувати та можна інтерпретувати дwoяко, а також важко передбачити, як саме проявлять себе обидві сторони у майбутньому і який саме формат співпраці оберуть Сполучене Королівство і Євросоюз.

Аналіз наукових публікацій. Значний внесок у дослідження виходу Великобританії з ЄС та його економічних

наслідків зробили вітчизняні та іноземні вчені, серед яких, зокрема: Д. Гомон [1], М. Nachula [9], С. Hartwell [10], К. Whelan [11] та інші. Однак підхід більшості вчених фокусується лише на наслідках Brexit для Великобританії та описує лише один аспект можливих наслідків, зокрема, короткострокові втрати, зростання невизначеності, інвестиційні ефекти тощо. Питання наслідків для обох сторін та довгострокових ефектів з огляду на різні варіанти характеристик процесу виходу Британії з ЄС не є вирішеним та потребує подальшого вивчення.

Цілями статті є дослідження економічних наслідків Brexit для обох сторін, масштабу наслідків та факторів, що можуть вплинути на їх масштаб, а також способів майбутньої співпраці Великобританії та ЄС та відповідні економічні наслідки обраного формату співпраці.

Виклад основного матеріалу.

Наслідки виходу Сполученого Королівства зі складу ЄС можуть бути досить непередбачуваними і, в залежності від того, під яким кутом зору подивитися на процес референдуму, можна виокремити як позитивні, так і негативні.

Якщо врахувати обмеження можливості самостійно укладати угоди про вільну торгівлю з іншими країнами, яке створюється безпосередньо членством у ЄС, можна говорити про нові можливості для Великобританії після виходу з Союзу. Перш за все, це дозволило б посилити торгівлю з іншими країнами. У найближчі роки економічне зростання може спостерігатися не лише у Європі, але й у решти світу. Таким чином, Brexit надасть Сполученому Королівству можливість укладати торговельні угоди з країнами поза межами Євросоюзу. Під час членства в ЄС це зробити неможливо, оскільки будь-які переговори торговельної тематики можуть бути здійснені лише для Союзу в цілому [15, с.34].

Укладання нових торговельних угод та розвиток ринків поза межами Європи надасть змогу підвищити рівень конкурентоспроможності британської обробної промисловості і відновити баланс економіки, звільнившись від залежності від експорту послуг до Європейського Союзу.

Тарифи на імпортовані продукти з боку Сполученого Королівства могли б бути зменшеними до рівня, нижчого, аніж в Європейському Союзі, що зробило б Великобританію пріоритетним

торгівельним партнером у порівнянні з ЄС. Імовірність створення односторонньої політики вільної торгівлі дозволило б підвищити реальні доходи споживачів і підвищити конкурентоспроможність національного виробника, тому що вітчизняні виробники конкурували б із дешевими імпортними продуктами. Таким чином, недорогий імпорт допоміг би експорту Великобританії збільшити конкурентоспроможність і зробити вклад у розвиток виробничих галузей. А у випадку зниження власних імпортних тарифів, Сполучене Королівство отримало б можливість вести переговори про легший доступ до іноземних ринків [15].

У 2014-2015 роках Британія заплатила Європейському Союзові стандартний внесок у розмірі \$13,7 мільярдів, а також ще додаткову суму в розмірі £2,3 мільярдів у вигляді податку на додану вартість (табл.1).

Таблиця 1

Внески Великобританії до бюджету ЄС.

Джерело: Office for Budget Responsibility and Capital Economics [14]

Назва внесків	£ мільярдів в 2014/2015 рр.
ВНП	13.7
Податок на додану вартість	+2.3
Мінус британська цінова знижка	-4.8
Мінус плата за збирання мита	-0.8
= Внесок у державні фінанси	=10.4
Плюс митні збори	+3.0
= Валовий внесок	=13.4
Мінус фонди Європейського Союзу (спільна агрокультурна політика)	-4.4
= Чистий внесок	=9.1
Мінус митні збори	-3.0
= Чистий внесок вільної торгівлі	=6.1

Як зазначено у [15], з урахуванням фінансування, котре Британія отримує з бюджету ЄС можна дійти висновку, що членство в ЄС спричиняє витрати британських державних коштів на суму

близько £10,4 мільярдів, саме тому вихід Великобританії з Євросоюзу дозволить заощадити й утримати ці гроші в межах країни.

Однак варто зазначити про можливі фактори ризику. У випадку, якщо Brexit негативно позначиться на британській економіці, ті заощадження будуть знівельовані. Також, незважаючи на вихід із Європейського Союзу, Великобританії потрібно буде фінансувати формування бюджету ЄС у разі досягнення домовленостей про доступ Сполученого Королівства до спільного ринку Євросоюзу після виходу (аналогічно, як Норвегія, яка щоб бути частиною Європейської економічної зони, сплачує внесок, спираючись на розмір своєї економіки). І, нарешті, якби Сполучене Королівство вийшло з Європейського економічного простору, йому б довелося надати компенсацію експортерам у випадку недосягнення угоди про вільну торгівлю, а Євросоюз запровадив Загальний митний тариф. До того ж, уряду довелося б компенсувати британським підприємствам втрату доступу до структурних фондів Європейського Союзу, наприклад, до Європейського фонду регіонального розвитку.

Питання регуляторної політики ЄС стало ще однією з проблем, порушених дискусією з приводу членства Сполученого Королівства в Європейському Союзі. Наразі регуляторні правила ЄС накладаються на всю британську економіку, незважаючи на те, що лише 14% йде на експорт. На підставі аналізу оцінки впливу уряду Великобританії, Open Europe зазначає, що вартість 100 найбільш обтяжливих для Сполученого Королівства регуляцій ЄС становить £33,3 мільярди на рік, згідно з цінами станом на 2014 [17].

Депутат Європарламенту Найджел Фарадж [17] наводить аргумент, що вийшовши з Європейського Союзу, Сполучене Королівство звільниться від регуляторних правил ЄС та отримає змогу проявити себе на світовій арені як сильна незалежна торгова держава, готова до співпраці з ринками, що знаходяться на стадії розвитку.

Попри те, що Brexit відбувся, Великобританія наразі знаходиться у досить невідповідній ситуації. Протягом виборчої кампанії частина населення керувалася думкою про те, що референдум спричинить економічну кризу, знизить рівень іноземних капіталовкладень та рух інвестицій загалом, через що не голосувала за вихід з ЄС.

Досить сильно вплинуло це й на ситуацію на внутрішніх кордонах, адже згідно зі статистикою BBC [7], Шотландія (62%) та Північна Ірландія (55.8%) висловилися за те, щоб залишитися у складі Європейського Союзу, що у майбутньому може потягнути наслідки у вигляді нового референдуму в Шотландії щодо її незалежності від Британії (Табл.2).

Таблиця 2

Результати референдуму щодо виходу Великобританії з ЄС.
Джерело: BBC [7]

Національні результати	
Англія	
Вийти: 53.4% (15, 188, 406 голосів)	Залишитися: 46.6% (13, 266, 996 голосів)
Північна Ірландія	
Вийти: 44.2% (349, 442 голосів)	Залишитися: 55.8% (440, 505 голосів)
Шотландія	
Вийти: 38.0% (1, 018, 322 голосів)	Залишитися: 62.0% (1, 661, 191 голосів)
Уельс	
Вийти: 52.5% (854, 572 голосів)	Залишитися: 47.5% (772, 347 голосів)

Спільний ринок є важливою опорою ЄС, яка функціонує на засадах вільної торгівлі. Однак європейський Спільний ринок включає в себе не лише зону вільної торгівлі, але й означає свободу пересування робочої сили, товарів, капіталів та послуг.

Безумовно, Британія більше не буде членом Спільного ринку, інакше це б означало підпорядкування законам Європейського Союзу. Однак потрібно врахувати такий важливий фактор як бізнес, котрий не має постраждати, тому планується укласти угоду про вільну торгівлю, яка б дозволила громадянам Великобританії вести торгівлю з ЄС, і навпаки [1].

Незважаючи на те, що Великобританія послуговувалася правилами Спільного ринку і розглядала рівень свого економічного

розвитку достатньо сильним, процедура укладання угоди про вільну торгівлю між Сполученим Королівством і Європейським Союзом була б відносно простою.

Ще одним важливим і помітним наслідком Brexit є стрімке падіння курсу валюти. Станом на 24 червня 2016 року фунт знизився на 10%, що розглядалося як найбільше падіння курсу за 1 день [3].

Згідно з аналізом, проведеним Казначейством Великобританії, було з'ясовано, що вихід із Європейського Союзу призведе до короткострокового економічного шоку. Тобто ВВП впаде на 3,6%, а кількість робочих місць скоротиться до 500,000, у результаті чого зросте рівень безробіття та інфляції, фунт стерлінгів втратить свій статус і актуальність, що загалом призведе до зменшення заробітної платні [11] (табл.3).

Таблиця 3

Вплив економічного шоку на безробіття серед молоді. Джерело: HM Government [11]

Безробіття молоді (рівні)	
Північний Схід	3,000
Північний Захід	7,000
Йоркшир і Гамбер	6,000
Східний Мідленд	5,000
Західний Мідленд	5,000
Схід	6,000
Лондон	8,000
Південний Схід	9,000
Південний Захід	6,000
Уельс	3,000
Шотландія	6,000
Північна Ірландія	2,000
Північний Схід	3,000

Міграційна криза в Європі теж вплинула на результати Brexit. Одним із агітаційних засобів напередодні референдуму було запевнення громадян в тиску, який створювався з боку мігрантів на соціальну сферу, інфраструктуру, кількість робочих місць та рівень

заробітку робочих [1]. Серед учасників виборів було багато вихідців із робочого класу вже старшого віку, котрих непокоїв постійний приплив мігрантів і біженців, що відповідно сформувало уявлення про те, що Євросоюз спричинює зміну національної ідентичності Британії.

Оцінюючи ретроспективно, зазначимо, що більшість мігрантів приїжджає до Сполученого Королівства у пошуках роботи, що давало змогу збільшити штат працівників на 0,5% на рік у 2015. Це сприяло розвиткові економіки без підвищення заробітної плати та зростання інфляції. У випадку виходу зі Спільного ринку темпи зростання робочої сили Великобританії за рахунок вихідців із інших країн зменшаться через зниження рівня міграції (Табл.4).

Таблиця 4

Міграція до Британії стрімко впала після референдуму. Джерело: ВВС Україна [2]

Міграція до Британії	
За рік до кінця березня 2017	81 000
Зменшення числа мігрантів	246 000 (показник чистої міграції, найменший за три роки)
Міграція з країн ЄС упала на	51 000
Еміграція до «ЄС-8» зросла на	17 000

Однак попри негативний бік цього аспекту, важливим є той факт, що Великобританія повинна запровадити іншу, більш вдосконалену міграційну політику, згідно із якою акцент відбору робитиметься на робочих навичках і професіоналізмі, а не на тому звідки походить дана особа. Звідси випливає, що до уваги береться не стільки кількісний, скільки якісний критерій робочої сили мігрантів. Це дозволило б Великобританії підвищити продуктивність виробництва та знизити дефіцит робочої сили в певних секторах, створивши нові робочі місця.

Після референдуму рівень міграції до Великобританії стрімко впав на чверть. Статистика ONS [12] зазначає про зниження рівня імміграції, та підвищений рівень еміграції. "Ці дані показують, що референдум про вихід із ЄС вплинув на рішення людей приїхати до Великобританії або покинути її, особливо на європейців", -

прокоментувало свою публікацію статистичне відомство.

Варто зазначити негативний вплив виходу із Євросоюзу на фінансовий сектор Великобританії. Цей сектор в Королівстві налічує близько 5,000 підприємств та 280,000 працівників, які надають послуги у фінансуванні та консультуванні банків, інвесторів та інших клієнтів в усьому світі.

У зв'язку із тарифною та міграційною політикою, яка спрямована на обмеження мобільності робочої сили в межах ЄС та імміграційного рівня загалом, є ймовірність того, що клієнти оберуть більш зручне місце для проведення своїх бізнес операцій деінде в Європі.

Фінансові сервіси наймають більше 7% робочої сили по всій Британії, і виробляють близько 12% ВВП, а враховуючи нерозривні зв'язки зі світовою фінансовою системою, Лондон стикається із ще одним проблематичним наслідком Brexit [14].

Британія є однією з найбільш економічно ліберальних країн-членів ЄС, однією з рушійних сил розвитку Спільного ринку та була найбільшим прихильником приєднання країн Центральної та Східної Європи до Союзу. За деякими винятками, Британія загалом займала позицію проти державної допомоги бізнесу та інших форм субсидіювання [4]. Країна також є провідним захисником розширення торгівлі послугами в ЄС (що пояснюється великою часткою сфери послуг у структурі експорту Британії та безумовно є в її інтересах).

У світлі цих подій може здаватися, що вихід Великобританії з Євросоюзу та, відповідно, втрати її впливу на прийняття рішень сприятиме зсуву економічної політики блоку в протилежному від економічного лібералізму напрямі (рис.1). Однак, насправді в останні роки ЄС рухався до лібералізації ринків товарів, послуг та праці за власною інтенцією, а не через наполягання Британії, з міркувань збільшення конкурентоспроможності. До того ж, вона перестала підтримувати подальше розширення ЄС, а також змінила своє ставлення до вільного руху робочої сили [4]. В обох випадках, найімовірніше, через вороже ставлення громадськості до питання імміграції, яке було одним з найважливіших мотивів англійців голосувати за вихід з ЄС на референдумі. Тому, Brexit не означатиме різкого збільшення торговельних обмежень в ЄС.

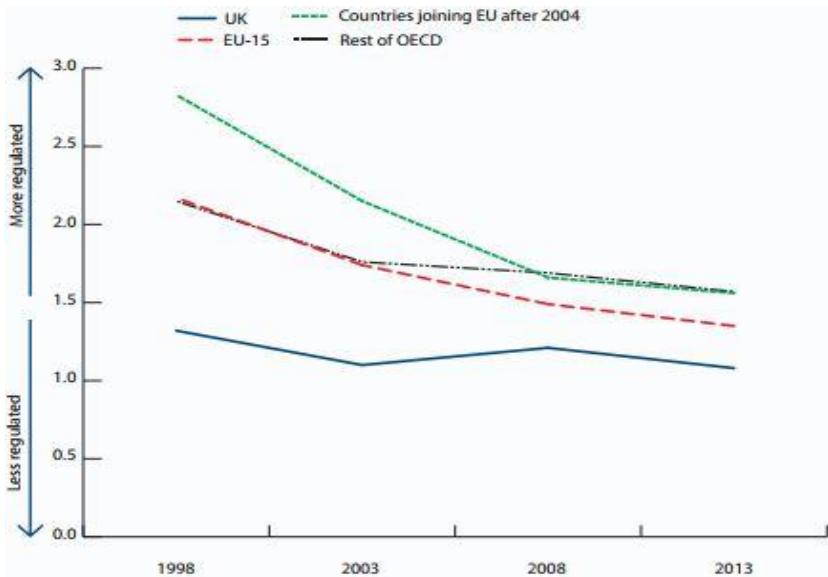

Рис. 1. 15 років дерегуляції в ЄС. Джерело: [4]

Що більш вірогідно – це жорстка позиція Європейського Союзу у переговорах з Британією щодо формату майбутньої співпраці. Незважаючи на те, що ЄС та Великобританія мають довгу історію співпраці та багато зв'язків, йти на надто великі поступки з боку Євросоюзу є ризиком для створення прецеденту, до якого будуть апелювати інші майбутні партнери.

Як зазначає проф. І. Бонд [4], після виходу Британії із Союзу цілком закономірно постає питання про доступ Британії до Спільного ринку, оскільки ЄС є одним з найбільших торгівельних партнерів Сполученого Королівства. У 2016 році з £550 мільярдів британського експорту товарів та послуг £240 мільярдів, тобто 43%, становив експорт до країн-членів ЄС [8]. Втім, в обмін на доступ до Спільного ринку, ЄС вимагатиме від Британії дотримання раніше вироблених у рамках Європейського Союзу принципів та правил, зокрема свободи пересування, що є дуже чутливим питанням для Британії, оскільки, як вже зазначалося, ставлення до імміграції було одним з ключових мотивів виходу Британії з ЄС. Ще однією важливою вимогою в обмін на доступ до ринку є внески до бюджету ЄС з боку Великобританії.

Щодо лібералізації ринку послуг, то приблизно 40% експорту Великобританії складають саме вони, а Євросоюз насправді є найбільшим для них ринком. Вже вийшовши з ЄС Великобританія зіткнеться з обмеженим доступом до ринків послуг (якщо, звісно, не погодиться на перераховані вище умови, які висуватиме Союз задля збереження доступу Британії до Спільного ринку); залишиться без права голосу Лондона в інститутах ЄС; а також ті держави-члени ЄС, котрі матимуть наміри лібералізувати торгівлю послугами між країнами-учасницями, зіштовхнуться з набагато більшими труднощами, ніж це було б за наявності такого союзника, як Великобританія [4].

Продовжуючи тему впливу, який чинитиме відсутність Великобританії в органах ЄС на прийняття рішень, відмітимо, що однією з ключових складових угоди Девіда Камерона з Європейським Союзом було узгодження набору основних правил для встановлення умов фінансового регулювання відносин між країнами Єврозони та тих, котрі не використовують євро як валюту. Члени Єврозони були впевнені, що інші держави не чинитимуть перешкод для інтеграції спільної валюти. У той час не-членам було гарантовано, що вони не повинні платити за врегулювання криз Єврозони, а також не мають застосовувати певні правила, котрі діють в країнах зазначеної вище зони [4]. Після виходу Британії з ЄС, у Франції та Німеччині немає підстав надавати країнам поза межами Єврозони певний особливий статус. Доказом цього є свідчення про те, що ВВП Великобританії більший, ніж сумарний ВВП інших країн, котрі не входять до Єврозони. Таким чином, при виході країни з однією з найбільших економік в ЄС та водночас країни, котра не є членом Єврозони, зміст фінансової та економічної політики Євросоюзу значною мірою формуватиметься країнами Єврозони з усе меншими можливостями впливу на політичну ситуацію, зокрема в Європі.

Одним із очевидних для ЄС економічних наслідків виходу Британії є питання внесків до бюджету Євросоюзу. Його бюджет наповнюється за рахунок «власних ресурсів», під якими розуміють мита на ввезення товарів з третіх країн; частки грошей, зібраних країнами-членами як податок на додану вартість; та прямі внески країн-членів до бюджету залежно від розмірів економік. Найбільшим джерелом надходжень до бюджету ЄС є саме внески держав-членів,

які у 2016 році становили 66,6% усіх доходів бюджету ЄС. За даними Європейської Комісії, станом на 2016 рік Великобританія була другою після Німеччини державою-членом за розмірами внеску до бюджету [6] (Табл.5).

Таблиця 5

Структура бюджету ЄС за 2016 рік. Джерело: [6]

Доходи від валового національного доходу	66,6% (€95,58 млрд)
Традиційні власні ресурси	14,0% (€20,09 млрд)
Доходи, засновані на ПДВ	11,1% (€15,89 млрд)
Профіцит від попереднього року	7,4% (€10,56 млрд)
Інші доходи	0,9% (€1,35 млрд)

Згідно із даними Національної статистичної служби Великобританії, у 2016 році країна сплатила 13,9 мільярдів фунтів стерлінгів до бюджету ЄС. Того ж року Англія отримала 4,4 мільярди фунтів стерлінгів фінансування від Євросоюзу, у тому числі 2,4 мільярди фунтів стерлінгів від Європейського аграрного фонду гарантування та 359 мільйонів від Європейського фонду регіонального розвитку [16]. Таким чином, за рік Великобританія витрачає 9,5 мільярди фунтів стерлінгів. За даними Єврокомісії, котра враховує деякі додаткові витрати, різниця між внесками Великобританії до бюджету ЄС та фінансуванням, котре вона отримує з бюджету, становить 8,1 мільярд фунтів стерлінгів.

Тим не менше, це гроші, котрих не отримає бюджет ЄС після Brexit, та котрі необхідно компенсувати шляхом пошуку інших джерел надходжень. До того ж, частка коштів, зібраних у Великобританії як податок на додану вартість та котра раніше перераховувалася до бюджету ЄС, також залишатиметься в країні. Мита на ввезення товарів до Спільного ринку ЄС також сплачувалися до бюджету. Однак, після виходу Британії, товари, що імпортуються на ринок Європейського Союзу, не можуть бути ввезені через територію Великобританії, що збільшить навантаження на порти та митниці інших країн-членів та, відповідно, підвищить адміністративні витрати. Втім, вплив цих факторів нині розглянуто без урахування формату майбутньої

співпраці Британії з ЄС, котрий, як вже зазначалося, таки може включати її участь у формуванні бюджету Союзу.

У довгостроковій перспективі вихід Великобританії з ЄС може мати вагомий вплив як на економіку Британії, так і на економіку Євросоюзу в цілому. Природа та його масштаби залежать від того, який вигляд матиме майбутня співпраця Союзу та Сполученого королівства.

Вихід Британії з ЄС може відбутися кількома різними способами. Перший передбачає дворічний період виходу Великобританії з Євросоюзу без переговорів про рамки подальшої співпраці, так званий «жорсткий» або ж «hard Brexit», а другий – вихід за рахунок досягнення домовленостей між ЄС та Британією на предмет співпраці у різних сферах, доступу до вільного ринку тощо, так званий «мякий» або ж «soft Brexit» [19].

Оскільки на разі результати переговорів та на які поступки сторони будуть готові піти - невідомі, є кілька варіантів «soft Brexit». Так, ЄС має різні типи угод з країнами, зокрема Угода про Європейську економічну зону з країнами ЄАВТ (норвезька модель), ряд двосторонніх угод з Швейцарією (швейцарська модель) або митний договір з Туреччиною (турецька модель) [9].

Обов'язковою частиною будь-якого сценарію «soft Brexit» є збереження доступу Великобританії до Спільного ринку ЄС. Одним із можливих варіантів є рішення Британії залишитися у Європейській економічній зоні. Втім, ця зона включає вільний рух, зокрема і робочої сили, що й надалі залишається одним з ключових та досить чутливих питань для Британії, котре саме й призвело до голосування про вихід з Євросоюзу. Тому взяття таких зобов'язань Британією виглядає малоімовірним. Іншим варіантом є досягнення домовленостей щодо збереження доступу до вільного ринку та водночас обмеження вільного руху робочої сили. Така угода вже виглядає більш привабливою для Британії, однак все ще передбачає підпорядкування регуляторним правилам ЄС та внесків до бюджету Європейського Союзу (котрі також були одними з причин голосування за Brexit) [19].

Із боку Союзу укладання такої угоди також є малоімовірним, оскільки вільний рух робочої сили - важлива складова функціонування Спільного ринку, а держави-члени не погодяться давати Британії змогу брати участь у тих аспектах

європейської інтеграції, які їй вигідні, та відкидати ті, котрі не є такими. Тому, очікується, що позиція ЄС у майбутніх переговорах має бути жорсткою для того, аби дати сигнал іншим державам-членам, що досягнути вигідних домовленостей після виходу буде непросто [19].

Перспективою «жорсткого» - «hard Brexit» є втрата Британією доступу до Спільного ринку та торгівля з ЄС на однакових умовах, що й у держав, котрі не є членами Європейської економічної зони. За такого розвитку подій Британія матиме такий же статус, як й інші члени Світової Організації Торгівлі у відносинах з Євросоюзом (з такими ж наслідками у вигляді торговельних обмежень). Втім, навіть сам статус Британії у СОТ має бути переглянуто, оскільки вона входила до цієї організації на правах члена ЄС [9]. Звісно, вихід із Союзу та отримання статусу члена СОТ створює можливості нових міжнародних торговельних угод, однак це відбуватиметься паралельно зі спаданням торговельних відносин з Європейським Союзом. Зокрема, вихід з митного союзу ЄС призведе до більш часомісткого та бюрократичного процесу експорту товарів та послуг з Британії та Союзу та навпаки, а застосування митних обмежень зробить цей обмін менш вигідним також [19].

Втім, за таких умов торговельних відносин втрати не будуть симетричними для обох сторін, оскільки ринок Британії для загального експорту ЄС має менше значення, ніж ринок ЄС для експорту товарів та послуг з Британії. Сполучене Королівство експортує до 45% своїх товарів та послуг до Європейського Союзу, в той час як решта ЄС сумарно експортує до Британії близько 7%. Як наслідок, ЄС, звісно, матиме економічні втрати та, за розрахунками дослідників, експорт Євросоюзу може впасти на приблизно 2%, у той час як експорт Великобританії – приблизно на 10% [19].

Загалом, макроекономічні наслідки Brexit здебільшого досліджуються лише у Великобританії, однак, за деякими оцінками, у окремих державах-членах ЄС в разі відокремлення Британії за жорстким сценарієм може спостерігатися зниження ВВП на душу населення протягом кількох наступних років. Втім, таке зниження не матиме катастрофічних масштабів та становитиме до 2,5% для Ірландії, Бельгії, Люксембургу, а для інших країн – до 0,5% [10].

«Hard Brexit» може вплинути і на іноземні інвестиції до ЄС та Британії. Капіталовкладення до Британії можуть зрости, однак оскільки компанії, розташовані в Британії, працюють з європейським ринком, більшість із них після Brexit матимуть намір перенести свою діяльність з Британії до країн Євросоюзу [19].

Переговори між ЄС та Британією знаходяться на активній стадії. 29 листопада 2017 року видання The Guardian повідомило про досягнення домовленості щодо сплати урядом Великобританії близько £50 мільярдів за вихід з ЄС для того, аби створити підґрунтя для переговорів із Францією та Німеччиною щодо подальших торговельних відносин. Конкретні суми ще узгоджуються, але, як заявляють чиновники Європейського Союзу, ці кошти є часткою Британії у несплачених рахунках ЄС, кредитах, пенсіях та інших зобов'язаннях, накопичених за 44 роки [18].

Майбутнє Євросоюзу та ЄС після виходу Великобританії дискутується. У віддаленій перспективі розглядається як можливість тіснішої європейської інтеграції після Brexit у питаннях, проти яких виступало Сполучене Королівство, так навіть і можливість подальшого виходу країн-членів з ЄС у випадку успішного референдуму та подолання економічних наслідків Британією. Втім, очевидними є макроекономічні втрати для ЄС після Brexit, зміни в здійснюваній Союзом економічній політиці через зміну балансу сил в його інститутах та необхідність пошуку нових джерел надходжень до бюджету ЄС після виходу одного з найбільших контриб'юторів.

Підсумовуючи значимо, що таке безпрецедентне явище як Brexit вплинуло як на внутрішні, так і на зовнішні аспекти функціонування Сполученого Королівства. Попри те, що було чітко виокремлено і позитивні, і негативні наслідки виходу Великобританії з Європейського Союзу, можна простежити, що усі вони так чи інакше пов'язані між собою: рівень міграції і робоча сила; вихід зі Спільного ринку і укладення міжнародних торговельних договорів у майбутньому тощо.

Наразі Великобританія знаходиться у досить невизначеному стані, адже важко передбачити, чи справді реалізуються ті чи інші політичні та економічні прогнози. Однак можна з упевненістю сказати, що вийшовши зі складу Європейського Союзу, Сполучене Королівство отримало б змогу

постати на світовій арені як незалежна від ЄС держава відкрита до самостійної співпраці із країнами поза межами континенту і в економічному, і політичному аспектах.

Утім, вихід однієї з найбільших економік зі складу ЄС звісно матиме багатоманітні наслідки й для самого Союзу. Хоча й можливий зсув до протекціоністської політики у торгівлі між членами ЄС, щодо якого є логічні припущення, не є імовірним, але сам процес прийняття рішень в інститутах ЄС зазнає важливих змін. Зокрема, це відобразиться на балансі сил між країнами Єврозони та країнами, котрі не використовують євро як валюту. Великобританія була потужним адвокатом інтересів не-членів Єврозони, але за її відсутності в процесі вироблення та ухвалення рішень зміст економічної та фінансової політики зазнаватиме більшого впливу великих країн Єврозони.

Як одна з найпотужніших економік Великобританія платила другий після Німеччини за розмірами внесок до бюджету ЄС, а також частку грошей, зібраних у Британії в якості податку на додану вартість, та митні збори з товарів, що ввозилися на спільний ринок ЄС через територію Сполученого Королівства. Після виходу Великобританії зі складу ЄС перед союзом виникне потреба пошуку нових джерел надходження коштів, котрі раніше сплачувала Британія, для виконання запланованих заходів та програм, зокрема у країнах Східної Європи.

ЄС як і Британія може зазнати збитків від виходу Великобританії зі складу союзу та подальших торгівельних відносинах із застосуванням митних бар'єрів та інших обмежень. Утім, це залежить від формату подальшої співпраці ЄС та Великобританії. Укладання угод про доступ Великобританії до спільного ринку ЄС після виходу з ЄС може бути ускладнений вимогами з боку ЄС, котрі будуть неприйнятними для Британії з політичних мотивів. З іншого боку, неукладання жодних угод призведе до взаємних втрат.

Отже, Brexit матиме низку економічних наслідків, котрі можуть інтерпретуватися двояко, як для Сполученого Королівства, так і для Європейського Союзу. На сьогодні вірогідність усіх припущень значною мірою залежить від майбутніх політичних компромісів та ініціатив. Наслідки Brexit однозначно вплинуть як на внутрішню політичну та економічну ситуації в Сполученому Королівстві, так і матимуть значний вплив на політику ЄС по

відношенню до країн-членів Союзу, та на політику Партнерства ЄС. Відповідно, тема залишається актуальною та відкриває перспективи для подальших досліджень.

Література

1. Гомон Д. Жорсткий Брекзіт. Як Британія розлучатиметься з ЄС [Електронний ресурс] / Дмитро Гомон // Еспресо. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://espresso.tv/article/2017/01/17/yakym_bude_brekzit_golovni_tezu_terezy_meu.

2. Міграція до Британії стрімко впала після референдуму [Електронний ресурс] // BBC Україна. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-41042712>.

3. Фунт впав на більше ніж 10% через дані про вихід Британії з ЄС [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.euointegration.com.ua/news/2016/06/24/7051167/>.

4. Bond I. et al. (2016). Europe after Brexit. Unleashed or undone? Centre for European reform. Режим доступу: http://www.cer.eu/sites/default/files/pb_euafterBrexit_15april16.pdf

5. Brexit – what would happen if Britain left the EU? [Електронний ресурс] // The Guardian. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/politics/2015/may/14/brexit-what-would-happen-if-britain-left-eu-european-union-referendum-uk>.

6. EU expenditure and revenue 2014-2020 [Електронний ресурс] // European Commission – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm.

7. EU Referendum [Електронний ресурс] // BBC – Режим доступу до ресурсу: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.

8. Everything you might want to know about the UK's trade with the EU [Електронний ресурс] // Full Fact. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://fullfact.org/europe/uk-eu-trade/>.

9. Nachula M. et al. (2016). Uncertainty after the Brexit vote: economic effects and legal aspects. Режим доступу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA\(2016\)587328_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA(2016)587328_EN.pdf)

10. Hartwell C. et al. (2016). An assesement of the impact of Brexit on Euro Area stability (2016). Режим доступа: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA\(2016\)587328_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA(2016)587328_EN.pdf)
11. HM Treasury analysis: the immediate economic impact of leaving the EU [Электронный ресурс] // HM Government. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/524967/hm_treasury_analysis_the_immediate_economic_impact_of_leaving_the_eu_web.pdf.
12. Immigration statistics quarterly release [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/collections/immigration-statistics-quarterly-release>.
13. Office for budget responsibility – London: Williams Lea Group, 2016. – 260 p.
14. Risky business? City divided on impact of Brexit [Электронный ресурс] // The Guardian. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/15/risky-business-city-divided-on-impact-brexit-eu-referendum-financial-services>.
15. The economic impact of 'Brexit' – Oxford: Woodford. – 34 p.
16. The UK contribution to the EU budget [Электронный ресурс] // Office for National Statistics. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://visual.ons.gov.uk/the-uk-contribution-to-the-eu-budget/>.
17. Top 100 EU rules cost Britain £33.3bn [Электронный ресурс] // Open Europe. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://openeurope.org.uk/intelligence/britain-and-the-eu/top-100-eu-rules-cost-britain-33-3bn/>.
18. UK could pay £50bn Brexit divorce bill after bowing to EU pressure [Электронный ресурс] // The Guardian. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.theguardian.com/politics/2017/nov/28/uk-and-eu-agree-brexit-divorce-bill-that-could-reach-57bn>.
19. Whelan K. Brexit and the future of the Euro (2016). Режим доступа: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA\(2016\)587328_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/587328/IPOL_IDA(2016)587328_EN.pdf)

1. Homon D. Zhorstkyy Brekzit. Yak Brytaniya rozluchatymet'sya z YeS [Elektronnyy resurs] / Dmytro Homon // Espresso. – 2017. – Rezhym dostupu do resursu: https://espresso.tv/article/2017/01/17/yakym_bude_brekzit_golovni_tezy_terezy_mey.

2. Mhratsiya do Brytaniyi strimko vpala pislya referendumu [Elektronnyy resurs] // BBC Ukrayina. – 2017. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-41042712>.

3. Funt vpav na bil'she nizh 10% cherez dani pro vykhid Brytaniyi z YeS [Elektronnyy resurs] // Yevropeys'ka Pravda. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/06/24/7051167/>.

Рецензент: Литовченко І. Л. д.е.н., професор, зав. каф. маркетингу Одеського національного економічного університету

27.04.2018